

УДК 656.224/.225-044.325

В. В. КАССІР^{1*}, І. В. БАРВІНЕНКО¹

^{1*}Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. пошта vitakassir@mail.ru

¹Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. 099 986-66-15, ел. пошта ibarvinenko@mail.ru

СТАН СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПЕРЕВІЗНОГО ПРОЦЕСУ ЗАЛІЗНИЦЬ

Мета. Робота присвячена розгляду методів підвищення якості перевезень вантажів, пошуку шляхів розвитку логістичних технологій, впровадження інноваційних технічних засобів і методів перевезень. **Методика.** Для забезпечення режиму максимальної економічної ефективності організації перевезень вантажів і пасажирів у роботі запропоновано розглянути систему розрахунків раціонального технічного оснащення й технологічних режимів транспорту. **Результати.** У роботі пропонується додатково до існуючих показників ввести показник конкурентоспроможності залізничного транспорту, а також визначити такі показники якості: коефіцієнт транспортного забезпечення користувачів, коефіцієнт транспортної доступності вантажовласників, коефіцієнт безпеки перевезень, коефіцієнт екологічності транспортних процесів. **Наукова новизна.** Багато уваги приділяється новим підходам оптимізації перевізного процесу, експлуатаційної роботи на основі нових технологій, автоматизованих систем комплексного управління та оперативних методів диспетчерського управління і енергоефективності. **Практична значимість.** У роботі розглянуто підхід, який дасть змогу залізничному транспорту не лише якісно і в повному обсязі задовольнити весь фактичний попит у перевезеннях, але й постійно залучати нових користувачів транспортних послуг, чому буде сприяти стабільний і поступальний розвиток економіки. Тим самим буде посилюватися позиція залізниць на транспортному ринку. Задля власного виживання на транспортному ринку вони змушені забезпечити високу конкурентоспроможність, а саме поліпшення якості перевезень, що передбачає виконання всіх обсягів перевезень, гарантуючи своєчасність доставки і збереження вантажів.

Ключові слова: залізничний транспорт України, удосконалення перевізного процесу, показники якості, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми

Після здобуття Україною незалежності надзвичайно гостро постала проблема налагодження вітчизняної економіки, яка б могла скористатися всіма своїми перевагами, зокрема географічним розташуванням країни – у центрі Європи, на перетині багатьох торговельних шляхів. У зв'язку з цим особливого значення набуло завдання створення сучасної, адекватної реаліям ринкової економіки транспортної системи. Одним з пріоритетних напрямків при цьому став розвиток залізничного транспорту.

У сучасних умовах для задоволення потреб пасажирів, кількість яких постійно зростає, ефективним є комплексний розвиток і взаємодія всіх видів транспорту, які повинні працювати в оптимальному режимі. Для забезпечення такого режиму й отримання максимальної економічної ефективності організацію перевезень

пасажирів необхідно здійснювати на підставі результатів розрахунків раціонального технічного оснащення й технологічних режимів кожного виду транспорту в загальній їх системі взаємодії. Такі розрахунки необхідно виконувати для різних видів транспорту з використанням спільних принципів і єдиних методик, які враховують специфічні особливості функціонування кожного виду транспорту й забезпечують їх технічну й технологічну взаємоузгодженість і взаємодію.

Ринкові економічні умови не лише суттєво впливають на принципи організації роботи різних видів транспорту, а й вимагають по-новому підійти до розробки принципів їх взаємодії, продовження роботи з вивчення всіх аспектів взаємодії. Так, на сьогодні остаточно не розроблена технологічна взаємодія зовнішнього пасажирського транспорту і внутрішньоміського

транспорту, через що у великих містах особливо часто виникають проблеми в обслуговуванні пасажирів. Виходячи з цього, нові економічні умови, стрімкий розвиток конкуренції між видами транспорту й пасажирськими компаніями вимагають від працівників пасажирського транспорту розвивати вміння мислити економічними категоріями, відійти від старих канонів і стандартів, що сформувалися, освоювати сучасні проблеми в перевезеннях пасажирів більш ґрунтовно, значно ширше і глибше, з максимальним урахуванням усіх запитів і уподобань громадян.

Важливим напрямком забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту в умовах постійного розвитку транспортного ринку та інтеграції до Європейської співдружності є розробка і впровадження в практику концептуальних основ підвищення якості перевезень вантажів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Удосконаленню перевізного процесу останнім часом приділялося багато уваги в роботах М. І. Данька, Т. В. Бутько, Д. В. Ломотька та інших науковців.

Вперше необхідність підвищення якості транспортного обслуговування була обґрунтована в працях професора, доктора технічних наук А. В. Комарова (перший етап розвитку теорії якості транспортного обслуговування) [3]. Він оцінював якість залізничних перевезень трьома показниками: ступінь задоволення потреб у перевезеннях, виконання термінів доставки і втрати вантажів при перевезеннях (збереженість перевезених вантажів). А. В. Комаровим були визначені такі показники: швидкість доставки, збереження вантажів, вартість доставки вантажів, доставка «від дверей до дверей» [3].

Професор М. Ф. Тріхунков пропонує розділити всі показники якості перевезень на дві групи [5]:

показники якості перевезень: швидкість, збереженість, ритмічність;

показники якості транспортного обслуговування: рівень задоволення потреб за обсягом перевезень.

Практично всі спеціалісти вказують на важливість в оцінці якості транспортного обслуговування такого показника, як швидкість (термін

доставки). Його оцінці присвячені роботи таких вчених: І. В. Белова, М. Є. Мандрикова, І. А. Чернігіної, П. В. Куренкова.

Багато уваги науковці приділяють формуванню логістичних технологій перевезень вантажів за умови визначення раціонального терміну доставки вантажу як однієї з основних вимог вантажовласників [4]. Дослідження проблеми формування оптимальної технології просування вантажопотоків у рамках логістичного обслуговування здійснюється з урахуванням можливості використання жорстких ниток графіка руху. Нормативно це регулюється ст. 116 Статуту [1], де закріплено відповідальність залізниці за невиконання терміну доставки.

Для досягнення глобальних цілей у розвитку економіки держави в цілому і залізничного транспорту зокрема важливо науково обґрунтувати найважливіші концепції удосконалення перевізного процесу, які повинні базуватися на відповідності ринковим законам, моніторингу змін економічної ситуації в державі, у регіонах і на залізничному транспорті.

Формулювання цілей статті

У сучасних ринкових умовах для підприємств, які здійснюють транспортні послуги, на передній план виходять завдання підвищення якості перевезень вантажів, розвиток логістичних технологій, впровадження інноваційних технічних засобів і методів перевезень з метою підвищення ефективності перевізного процесу і подальшої інтеграції у світовий транспортний ринок. Тобто метою цієї статті є дослідження удосконалень перевізного процесу на транспорті.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відновлення економіки України після тривалої економічної кризи, активізація зовнішньої торгівлі внаслідок поступового відкриття європейських товарних ринків, а також загальносвітова тенденція до підвищення мобільності населення вимагають стабільної та ефективної роботи залізничного транспорту. В Україні він забезпечує 83 % загального обсягу вантажообороту та 38 % пасажирообороту, а споживачі очікують від залізниці європейської якості послуг, надійності, швидкості та безпечності перевезень.

Сучасний ринок підвищує вимоги до способів залучення вантажовласників до користування залізничним транспортом. Тобто в умовах реальної конкуренції виникла потреба в управлінні конкретним вантажопотоком (партії вантажу) з комерційної точки зору. В умовах планової економіки така потреба не існувала – усі вантажопотоки для залізниць були рівноцінними, тому прискорювати поставку конкретного вантажопотоку було не вигідно. Отже, проблема підвищення якості перевезень не стояла так гостро, як в умовах ринку при постійному посиленні конкуренції.

Пасажиропотік на українських залізницях неухильно знижується. У 2013 р. послугами залізниць скористалися 425,4 млн пас., що на 1 % менше рівня 2012 р. Порівняно з передкризовим 2007 р. пасажиропотік скоротився на 5 %, а якщо порівнювати з 1990 р. – він знизився на 36 % (тобто більше ніж на третину). На далекій відстані пасажирів поступово переключаються на авіаційний транспорт, а при переміщеннях на невеликі відстані все частіше віддають перевагу автомобільному транспорту як більш швидкому і зручному, навіть незважаючи на незадовільний стан доріг в Україні [6].

Стало очевидно, що забезпечити високу конкурентоспроможність залізниці зможуть, всебічно підвищуючи якість своєї продукції. На всіх залізницях розгорнулася системна робота щодо залучення додаткових обсягів перевезень і збільшення дохідних надходжень за рахунок поліпшення якості перевезень, що передбачає виконання всіх обсягів перевезень, забезпечуючи своєчасність доставки і збереження вантажів.

Важливим показником якості транспортного обслуговування є комплексність перевезень, яка передбачає виконання залізницями всього комплексу перевезень протягом всього циклу перевезень. Він враховує перевезення «від дверей до дверей» з виконанням залізницею таких операцій: оформлення документів, митні операції, інформаційне забезпечення.

Через зростання конкуренції між залізничним та іншими видами транспорту, насамперед з автомобільним, пропонується додатково до існуючих показників ввести ще показник конкурентоспроможності залізничного транспорту. Його рівень буде характеризувати якість роботи щодо завоювання й утримання високої позиції

на транспортному ринку. Рівень конкурентоспроможності пропонується визначати за формулою

$$K_{\text{зал}} = 1 + \frac{\pm \sum P}{\sum P\Phi}$$

де $\pm \sum P$ – величина вантажопотоку, переключеного з іншого виду транспорту на залізничний (+) або навпаки (-), т;

$\sum P\Phi$ – фактичний обсяг перевезень, т.

Незважаючи на те що втрати (придбання) вантажопотоку, завдяки його переключенню з іншого виду транспорту на залізничний ($K_{\text{зал}} > 1$) або із залізничного на інший ($K_{\text{зал}} < 1$), враховуються показником задоволення попиту, введення показника конкурентоспроможності по-особливому відобразить рівень роботи перевізника стосовно його потенційних конкурентів.

Детальне вивчення проблеми якості транспортного обслуговування й наукових розробок вказує на те, що за величинами окремих показників важко зробити об'єктивний висновок щодо ступеня якості обслуговування. Рекомендується ще визначати такі показники якості:

- коефіцієнт транспортного забезпечення користувачів;
- коефіцієнт транспортної доступності вантажовласників;
- коефіцієнт безпеки перевезень;
- коефіцієнт екологічності транспортних процесів.

Загальною тенденцією сучасності в розвитку всіх транспортних систем повинно стати постійне поліпшення якості перевезень і підвищення ефективності транспортного виробництва в суспільстві. Такий підхід дасть змогу залізничному транспорту не лише якісно і в повному обсязі задовольнити весь фактичний попит у перевезеннях, а й постійно залучати нових користувачів транспортних послуг, чому буде сприяти стабільний і поступальний розвиток економіки. Тим самим буде посилюватися позиція залізниць на транспортному ринку і зміцнюватися їх конкурентоспроможність при постійному зменшенні транспортних витрат і транспортної складової в ціні продукції, що споживається суспільством.

Висновки

Таким чином, стабільна і ефективна робота залізничного транспорту в умовах ринкових відносин дуже залежить, як свідчить реальна практика наших залізниць, від рівня якості наданих послуг, їх вдосконалення, а також конкурентоспроможності залізничного транспорту перед іншими його видами. Реалізація заходів із підвищення якості перевезень обов'язково призводить до суттєвих витрат для будь-якого транспортного підрозділу. А в ринковій економіці небайдуже, якою ціною буде реалізовано перевізний процес, який, безумовно, буде спрямований на задоволення всіх запитів вантажовласників. Також важливим буде жорстка централізація управління перевезеннями, яка повинна у автоматизованому режимі в реальному часі аналізувати стан подій з рухомим складом, детально вивчати причини порушень в експлуатаційній діяльності і обґрунтовано оперативно намічати заходи з підвищення якості процесу перевезень.

В. В. КАССИР^{1*}, И. В. БАРВИНЕНКО¹

^{1*}Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. (056) 373-15-69, эл. почта vitakassir@mail.ru

¹Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. 099 98-66-615, эл. почта ibarvinenko@mail.ru

СОСТОЯНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ПЕРЕВОЗОЧНОГО ПРОЦЕССА ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ

Цель. Работа посвящена рассмотрению методов повышения качества перевозок грузов, поиску путей развития технологий логистики, внедрения инновационных технических средств и методов перевозок. **Методика.** Для обеспечения режима максимальной экономической эффективности организации перевозок грузов и пассажиров в работе предложено рассмотреть систему расчетов рационального технического оснащения и технологических режимов транспорта. **Результаты.** Предлагается дополнительно к существующим показателям ввести показатель конкурентоспособности железнодорожного транспорта, а также определить такие показатели качества: коэффициент транспортного обеспечения потребителей, коэффициент транспортной доступности грузовладельцев, коэффициент безопасности перевозок, коэффициент экологичности транспортных процессов. **Научная новизна.** Много внимания уделяется новым подходам оптимизации перевозочного процесса, эксплуатационной работы на основе новых технологий, автоматизированных систем комплексного управления и оперативных методов диспетчерского управления и энергоэффективности. **Практическая значимость.** В работе рассмотрен подход, который даст возможность железнодорожному транспорту не только качественно и в полном объеме удовлетворить весь фактический спрос на перевозки, но и постольку привлекать новых потребителей транспортных услуг, чему будет способствовать стабильное и поступательное развитие экономики. Тем самым будет усиливаться позиция железных дорог на транспортном рынке. Железные дороги для собственного выживания на транспортном рынке вынуждены обеспечивать высокую конкурентоспособность, а именно повышение качества перевозок, что предусматривает выполнение всех объемов перевозок, гарантируя своевременность доставки и сохранность грузов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статут залізниць України. – Київ : Транспорт України, 1998. – 200 с.
2. Бутько, Т. В. Формування логістичної технології просування вантажопотоків за жорсткими нитками графіка руху поїздів / Т. В. Бутько, Д. В. Ломотько, А. В. Прохорченко // Зб. наук. пр. – Харків : УкрДАЗТ, 2009. – Вип. 111. – С. 23–31.
3. Комаров, А. В. Повышение качества транспортного обслуживания народного хозяйства / А. В. Комаров, М. А. Четвергов, Б. С. Рязанцев и др. – Москва : Транспорт, 1988. – 205 с.
4. Ломотько, Д. В. Оптимізація системи доставки вантажів на основі множини критеріїв ресурсозберігаючих підходів / Д. В. Ломотько, Д. І. Мкртичян // Східно-Європейський журнал передових технологій. – 2006. – № 3/2. – С. 6–9.
5. Трихунков М. Ф. Транспортное производство в условиях рынка: качество и эффективность / М. Ф. Трихунков. – Москва : Транспорт, 1993. – 255 с.
6. <http://www.niss.gov.ua/articles/1662/>

Ключевые слова: железнодорожный транспорт Украины, усовершенствование перевозочного процесса, показатели качества, конкурентоспособность.

V. V. KASSIR^{1*}, I. V. BARVINENKO¹

^{1*}Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. (056) 373-15-69, e-mail vitakassir@mail.ru

¹Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. 099 98-66-615, e-mail ibarvinenko@mail.ru

THE MODERN STATE SYSTEM OF ENSURING THE QUALITY OF THE TRANSPORTATION PROCESS OF THE RAILWAYS

The purpose. The work is devoted to consideration of methods of improving the quality of freight transportation, the search of ways of development of logistics technologies, the introduction of innovative technical means and methods of transportation. **Methods.** To ensure the maximum economic efficiency of the transportation of goods and passengers is proposed to consider the system of rational calculations of technical equipment and technological modes of transport. **The Results.** In the work proposed addition to the existing indicators to enter the index of competitiveness of railway transport, and define such indicators of quality: the coefficient of transport support consumers, the coefficient of the transport accessibility of the cargo owners, the factor of safety of traffic, the coefficient of environmental transport processes. **Scientific novelty.** Much attention is paid to new approaches to the optimization of the transportation process, operating on the basis of new technologies, automated systems for the integrated management and operational practices of Supervisory control and energy efficiency. **The practical significance.** The paper discusses the approach that will enable rail transport not only qualitatively and in full to meet the actual traffic demand of the consumers of transport services, but also to constantly attract new ones, which will contribute to a stable and progressive economic development, and thus will strengthen the position of Railways in the transport market. Railways for their own survival on the transport market are forced to provide high competitiveness, namely improving the quality of transportation. The quality of transportation provides for the implementation of all traffic, ensuring timely delivery and safety of cargo.

Keywords: railway transport of Ukraine, improvement of the transportation process, quality indicators, competitiveness.

Надійшла до редколегії 15.04.2015.

Стаття рекомендована до друку канд. екон. наук, доц. Гненним М. В. та канд. екон. наук, доц. Приваловою Л. В.